

Psihološka svojstva boja na likovnim radovima djece rane i predškolske dobi

Vale, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:088286>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANA VALE

**PSIHOLOŠKA SVOJSTVA BOJA NA LIKOVNIM RADOVIMA DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

Pula, kolovoz 2023.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

ANA VALE

**PSIHOLOŠKA SVOJSTVA BOJA NA LIKOVNIM RADOVIMA DJECE RANE I
PREDŠKOLSKE DOBI**

Završni rad

JMBAG: 0303097050, redoviti student

Studijski smjer: Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Predmet: Metodika likovne kulture u integriranom kurikulumu 2

Znanstveno područje: Umjetničko područje

Znanstveno polje: Likovna kultura

Znanstvena grana: Likovna pedagogija

Mentor: doc. art. Breza Žižović

Pula, kolovoz 2023.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Boja.....	7
2.1. Povijest boja.....	7
2.2. Osnovna svojstva boja	8
2.2.1. Kromatska svojstva boja	8
2.2.2. Tonska svojstva boja.....	9
2.2.3. Kontrastna svojstva boja	10
2.2.4. Psihološka svojstva boja	13
3. Razvoj dječjeg likovnog izričaja.....	18
4. Boja u likovnom izričaju djece	21
4.1. Boja u fazi izražavanja primarnim simbolima.....	21
4.2. Boja u fazi izražavanja složenim simbolima.....	21
4.3. Boja u fazi intelektualnog realizma	22
5. Djetetovo izražavanje emocije bojom	23
6. Likovna aktivnost – koloristički doživljaj glazbe	25
6.1. Priprema likovne aktivnosti.....	26
6.2. Dječji likovni radovi nastali na likovnoj aktivnosti	31
6.3. Zaključak nakon odrađene aktivnosti	37
7. Zaključak.....	38
8. Literatura.....	39
9. Sažetak.....	41
10. Summary	42

1. Uvod

U svakodnevnom životu boje su prisutne svuda oko nas, pružaju nam dublje i bogatije vizualno iskustvo koje obogaćuje naše doživljaje. Međutim, boje nisu samo estetski elementi, već one imaju dublje psihološko značenje koje igra ključnu ulogu u našem emocionalnom i kognitivnom doživljaju svijeta. Boje imaju sposobnost da djeluju na naše emocije, misli i dojmove, te tako postaju snažan alat za komunikaciju i izražavanje dubokih unutarnjih stanja.

Psihološka svojstva boja istražuju ovu interakciju, otkrivajući kako različite nijanse i kombinacije boja mogu izazvati specifične reakcije i dovesti do dubokih emocionalnih promjena. Njihova simbolika i asocijacije mogu izazvati emocije poput radosti, tuge, straha ili uzbuđenja.

U razdoblju djetinjstva, gdje su emocije jednostavne, iskrene i spontane, boje su prikaz unutarnjeg stanja djeteta. Svaka boja nosi svoju simboliku i energiju koja se može povezati s dječjim doživljajem svijeta. Na kolorističkim dječjim radovima dobivamo uvid u unutarnji svijet djece i način na koji oni interpretiraju i iskazuju svoje osjećaje. Bojama djeca često najlakše izražavaju svoje emocije i unutarnje doživljaje. Upravo je u tome vrijednost dječjeg likovnog izraza, jer na crtežima djeca prikazuju svoju interakciju s okolinom, ono što percipiraju, istražuju i doživljavaju. Na papiru se prepuštaju osjećajima, ostavljajući trag o sebi i svojim jedinstvenim osobnostima.

Prvi dio rada ukratko opisuje boje i njihova svojstva. Potom je objašnjen razvoj dječjeg likovnog izričaja, korištenje boje u likovnom izričaju djece te uloga boje u izražavanju djetetovih emocija. Izvedba praktične aktivnosti u sklopu ovog završnog rada prikazuje kako okolina, odnosno glazba, može utjecati na djecu, njihovu upotrebu boja i izražavanje emocija u likovnim radovima.

2. Boja

Riječ boja označava dva pojma : boja kao fizikalna osobina svjetlosti i boja kao tvar za bojanje. U prvom kontekstu boja se odnosi na spektralne karakteristike svjetlosti koja se percipira u oku. Svjetlost iz različitih izvora može sadržavati različite valne duljine, a ljudsko oko ima sposobnost percipirati te valne duljine kao različite boje. Boja kao tvar za bojanje se odnosi na tvari koje imaju svojstvo mijenjanja boje bezbojne materije ili nadopunjavanja postojećih boja na površini materijala. Tvari za bojanje mogu biti prirodne, kao što su biljke i minerali ili sintetički proizvedene kemijske tvari (Jakubin, 1999.). Ova dva značenja riječi "boja" su povezana jer se boja kao fizikalna osobina svjetlosti može manifestirati kroz tvari za bojanje koje reflektiraju određene valne duljine svjetlosti, a ostale apsorbiraju (Jakubin, 1999.). Na primjer, kada sunčeva svjetlost pada na crvenu ružu, ta ruža apsorbira sve valne duljine osim crvene, pa mi vidimo njezinu crvenu boju. S druge strane, bijeli papir nema svoje vlastite boje, ali može se obojiti pomoću tvari za bojanje kako bi dobio određenu boju.

2.1. Povijest boja

Među prvim znanstvenicima koji su svaki u svom vremenu proučavali boju bili su Aristotel (384-322 pr. Kr.) i Isaac Newton (1642.-1727.). Aristotelova podjela boja koja se temelji na opažanju svjetlosti bila je na bijelu, žutu, crvenu, zelenu, plavu i crnu. Ova podjela temeljila se na osnovnim bojama koje su bile vidljive golim okom u njegovo doba. S druge strane, Isaac Newton je u 17. stoljeću izvršio temeljita istraživanja pomoću prizme kojom je rasvjetljavao bijelu svjetlost i uočio da svjetlost može biti razdvojena u spektar boja (Zjakić, Milković, 2010.). Njegova otkrića dovela su do otkrića spektra duginih boja: crvene, narančaste, žute, zelene, cijan (svijetloplave), indigo (tamnoplave) i ljubičaste. Ovaj spektar boja nazivamo Newtonovim spektrom ili duginim spektrom boja. Nakon Newtonovih istraživanja, prihvaćeno je da spektar duginih boja sadrži sedam osnovnih boja koje je Newton identificirao. Boja "indigo" bila je dio Newtonove podjele, ali postoji kontroverza oko njezine razlikovnosti od plave pa je izbačena iz "modernog" spektra boja. U modernim terminima često se spominje samo šest boja duginog spektra: crvena, narančasta, žuta, zelena, plava i ljubičasta (Zjakić, Milković, 2010.). Newtonov rad na

proučavanju svjetlosti i boja imao je velik utjecaj na razumijevanje spektra boja i osnovu za daljnja istraživanja u području optike i boja.

2.2. Osnovna svojstva boja

Kroz povijest, mnogi znanstvenici i umjetnici bavili su se problematikom boje, njenim svojstvima i podjelom pa su prema tome danas poznata tri osnovna svojstva boje, a to su kromatska, tonska i kontrastna svojstva.

2.2.1. Kromatska svojstva boja

Među znanstvenicima koji su proučavali boje posebno se ističe njemački fizičar Wilhelm Ostwald (1853.-1932.), čija je podjela boja i danas prihvaćena (Jakubin, 1999.). On je predstavio svoju teoriju boja u knjizi "Die Farbenlehre I. do III.", koja je nastala između 1918. i 1923. godine. Njegova podjela boja temeljila se na kromatskim svojstvima boje, a podijelio ih je na dvije osnovne kategorije – šarene ili kromatske boje i nešarene, neutralne ili akromatske boje. Šarene ili kromatske boje obuhvaćaju sve boje unutar sunčevog spektra, dok su akromatske ili nešarene boje crna, bijela i siva, koje često nazivamo "neboje". Kada kromatske boje, koje su dijelovi sunčevog spektra, ne sadrže ni bijele ni crne komponente, nazivamo ih čistim bojama. (Jakubin, 1999.). Kromatska svojstva boja možemo podijeliti na osnovne ili boje prvog reda, sekundarne ili boje drugog reda i tercijarne ili boje trećeg reda. Osnovne boje su crvena, žuta i plava. Miješanjem dvije osnovne boje dobivamo sekundarne boje. Primjerice, miješanjem crvene i žute dobivamo narančastu boju, miješanjem žute i plave dobivamo zelenu boju, a miješanjem crvene i plave dobivamo ljubičastu boju. Prema tome sekundarne boje ili boje drugog reda su narančasta, zelena i ljubičasta. Tercijarne boje su nijanse koje se dobivaju miješanjem jedne osnovne boje i jedne sekundarne boje u bilo kojem omjeru (Jakubin, 1999.). Takvim miješanjem boja dobivamo tercijarne čiste boje. Ako miješamo osnovnu boju sa sekundarnom bojom koja se nalazi nasuprot njoj na krugu boja (Ostwaldov krug), na primjer, plavu i narančastu, dolazi do neutralizacije boje i dobivamo tercijarnu neutralnu boju (Jakubin, 1999.).

Slika 1. Krug čistih boja prema Ostwaldu

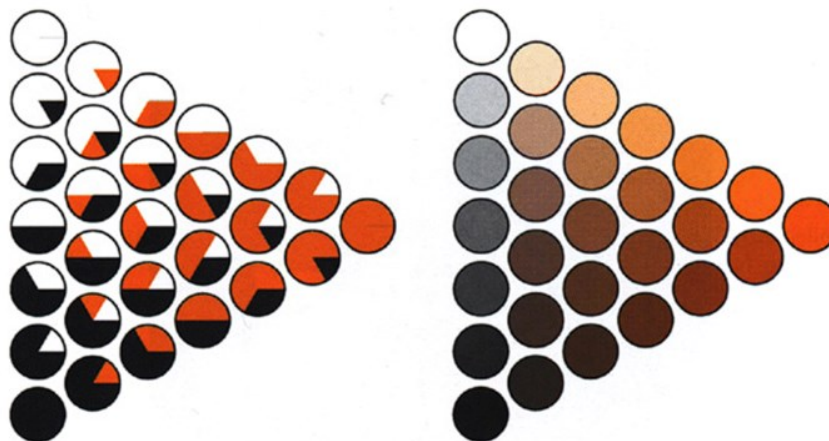
(Izvor: <https://europeancollections.wordpress.com/2019/01/04/reinventing-the-colour-wheel/> ;
preuzeto: 29. 08. 2023.)

2.2.2. Tonska svojstva boja

Ton boje odnosi se na količinu svjetlosti koja je prisutna u nekoj boji. Svaka kromatska boja može se predstaviti kroz niz tonova koji će nastati ako joj dodamo bijelu, crnu ili sivu boju. Kada boji dodajemo bijelu boju, boja postaje svjetlija jer bijela boja predstavlja maksimalnu svjetlost. Ovi svjetliji tonovi boje poznati su kao svijetli kromatski tonovi i sadrže veću količinu bijele boje. S druge strane, kada čistoj boji dodajemo crnu boju, boja postaje tamnija jer crna boja predstavlja minimalnu svjetlost. Ovi tamniji tonovi boje poznati su kao zagasiti kromatski tonovi i sadrže veću količinu crne boje. Dodavanjem sive boje boji dobivamo neutralne tonove koji ne sadrže izraženu boju i nalaze se između svijetlih i tamnih tonova. Siva boja je kombinacija bijele i crne boje, što rezultira umjerenim svjetlinama u tonovima boje (Jakubin, 1999.).

Ostwald je, osim što je sistematizirao boje u krugu boja prema kromatskim svojstvima, također razvrstao tonove boja u istostranični trokut. U tom trokutu, na jednom vrhu se nalazi jedna čista boja koja ima punu zasićenost, dok su na druga dva vrha trokuta smještene boje bijela i crna (Jakubin, 1999.). Boje se kreću od čiste, nesmetane boje na jednom vrhu do potpuno svjetlijih i potpuno tamnijih tonova na druga dva vrha. Ostwald je razvrstao tonove boja u istostranični trokut kako bi vizualno prikazao njihovu svjetlinu ili tamninu. Pomicanje prema vrhu trokuta predstavlja dodavanje bijele boje, što rezultira svjetlijim tonovima boje, dok

pomicanje prema drugom vrhu trokuta predstavlja dodavanje crne boje, što rezultira tamnijim tonovima boje. Na sredini trokuta nalaze se tonovi boje koji su srednje svjetline. Ovaj trokut boja omogućuje vizualizaciju tonalnih varijacija boje i razumijevanje kako dodavanje bijele i crne boje utječe na svjetlinu i tamninu boje (Jakubin, 1999.). Ostwaldov krug boja i njegov istostranični trokut zajedno pružaju cjelovit prikaz kromatskih i tonskih svojstava boja, što pomaže u razumijevanju kompleksnosti boja i kako se mogu koristiti u umjetničkom izrazu, dizajnu, fotografiji i drugim područjima.

Slika 2. Ostwaldov trokut boja

(Izvor: https://www.researchgate.net/figure/Scheme-of-an-Ostwald-color-triangle-full-color-no-5-in-the-color-circle-showing-the_fig6_339486092 ; preuzeto: 29. 08. 2023.)

2.2.3. Kontrastna svojstva boja

Boje se prema kontrastnim svojstvima mogu podijeliti na slične ili harmonične i različite ili kontrastne boje (Jakubin, 1999.). Slične ili harmonične boje su boje koje se nalaze u Ostwaldovom krugu susjedne i bliske jedna drugoj, odnosno imaju slične karakteristike. Kada se kombiniraju, stvaraju harmoniju i ugodan dojam. Različite ili kontrastne boje su boje koje se nalaze u Ostwaldovom krugu nasuprot jedna drugoj, odnosno imaju suprotne karakteristike. Kada se kombiniraju stvaraju jak kontrast i živopisne vizualne efekte. Ostwaldov krug boja služi kao osnova za ovu podjelu. Boje smještene u blizini unutar kruga smatraju se sličnim ili harmoničnim bojama, dok su boje smještene na suprotnim stranama kruga smatraju se različitim ili kontrastnim bojama (Jakubin, 1999.).

Johannes Itten je dao jednu od najpoznatijih sistematizacija kontrastnih svojstava boja u svojoj knjizi "Kunst der Farbe" (Umjetnost boje). Prema Ittenovim kontrastima boja ističu se sljedeći tipovi kontrasta:

- a) Kontrast boje prema boji: Ovaj kontrast nastaje kada se suprotstavljaju sve čiste boje u svojoj jarkosti. To je kontrast međusobne jarkosti boja (Jakubin, 1999.).
- b) Kontrast svijetlo-tamno: Ovaj kontrast nastaje kada se kombiniraju boje različitih svjetlina, tj. svijetli tonovi nasuprot tamnim tonovima (Jakubin, 1999.). Najizraženiji svjetlosni kontrast postiže se kombinacijom crne i bijele boje, gdje crna predstavlja maksimalnu tamninu, a bijela maksimalnu svjetlinu. Dodavanjem crne i bijele boje svim bojama možemo postići svjetlosni kontrast. Također, svaka boja ima svoju vlastitu količinu svjetla, poznatu kao valere. Valere određuju koliko svjetlosti reflektira neka boja (Jakubin, 1999.). Na primjer, žuta boja je najsvjetlija boja jer reflektira veću količinu svjetlosti, dok je ljubičasta najtamnija jer reflektira manje svjetlosti.
- c) Kontrast toplo-hladno: Ovaj kontrast nastaje kada se kombiniraju boje koje se percipiraju kao tople (crvena, žuta, narančasta) nasuprot hladnih (plava, zelena, ljubičasta). U Ostwaldovom krugu boja tople boje smještene su na desnoj polovini kruga, dok su hladne boje na lijevoj polovini kruga. Dodavanjem tople boje hladnoj boji možemo postići vizualni efekt da hladna boja izgleda toplija. Na primjer, dodavanjem žute boje zelenoj boji dobivamo žutozeleni ton koji djeluje toplije od same zelene boje. Tople boje imaju ekspanzivna svojstva, što znači da vizualno izgledaju šire i približavaju se promatraču. Hladne boje, s druge strane, imaju introvertna svojstva, što znači da vizualno izgledaju skupljenije i udaljavaju se od promatrača (Jakubin, 1999.). Ova svojstva boja omogućuju nam da svjesno koristimo tople i hladne boje kako bismo postigli određeni vizualni učinak. Također, svjesno kombiniranje boja na temelju njihovih svojstava može pridonijeti stvaranju ravnoteže i harmonije u vizualnom izražavanju.
- d) Komplementarni kontrast: Ovaj kontrast nastaje kada se kombiniraju boje koje su međusobno komplementarne, tj. nalaze se točno nasuprot jedna drugoj u Ostwaldovom krugu boja (Jakubin, 1999.). Komplementarni parovi boja su crvena – zelena, žuta – ljubičasta i plava – narančasta. Ovi komplementarni

parovi boja imaju posebnu vezu, a kombiniranjem jedne boje s njezinom komplementarnom bojom stvara se jak kontrast. Komplementarni parovi su istovremeno u toplo-hladnom kontrastu jer uključuju tople i hladne boje, ali također su i u svjetlo-tamnom kontrastu jer se razlikuju u svjetlini. Na primjer, crvena je svjetlija boja od zelene, a žuta je svjetlija od ljubičaste.

- e) Simultani kontrast: Ovaj kontrast nastaje kada boje međusobno utječu jedna na drugu i mijenjaju se na vizualnoj razini, ovisno o okolini u kojoj su smještene. Simultani ili istodobni kontrast je vizualni fenomen kada naše oko promatra površinu obojenu određenom bojom i istodobno traži i vidi njezinu komplementarnu boju, iako ta komplementarna boja stvarno ne postoji na površini (Jakubin, 1999.). Ovaj fenomen proizlazi iz načina na koji naš mozak obrađuje vizualne informacije i interpretira boje u kontekstu njihove okoline. Primjerice, ako postavimo mali crni ili sivi kvadratić usred velike crvene obojene površine kvadratić će stvarati iluziju da se presijava komplementarnom bojom crvene, tj. zelenom.
- f) Kontrast kvalitete: Ovaj kontrast nastaje kada se kombiniraju boje s različitim kvalitetama, kao što su čiste boje, nijanse, pastelne boje itd. Kvaliteta boje odnosi se na njezinu čistoću, zasićenost i intenzitet. Jarkost boje određuje se količinom sive boje (u slikarstvu) ili vode (u tehnikama poput akvarela) u njoj. Što je manje sive boje ili vode u pigmentu, boja je svjetlija i jarkija, što znači da je više čista i intenzivna (Jakubin, 1999.). Ovo se također naziva i degradacijom boje. Ukoliko u boji ima više sive boje ili vode, ona će izgubiti na svojoj čistoći i intenzitetu. Kvalitetu boje, odnosno njezinu čistoću, možemo nazvati i valerom (Jakubin, 1999.). Kada boja sadrži manje sive boje (u slikarstvu) ili manje vode (u akvarelu), ima veći valer i izgleda čišće i zasićenije. S druge strane, kada boja sadrži više sive boje ili vode, ima manji valer i izgleda manje čisto i manje intenzivno.
- g) Kontrast kvantitete: Ovaj kontrast nastaje kada se kombiniraju boje u različitim količinama i omjerima, što može utjecati na vizualni dojam cjelokupne kompozicije (Jakubin, 1999.). Količina svjetla u boji određuje i materijalnu količinu boje na površini. To znači da svjetlije boje imaju manje količine boje u odnosu na površinu, dok tamnije boje imaju veće količine boje. Primjerice, ako usporedimo najsvjetlije žute boje s najtamnijim ljubičastim bojama, vidjet ćemo

da će za postizanje iste svjetline žute boje biti potrebno tri puta manje boje nego za postizanje iste tamnoće ljubičaste boje.

Ittenova sistematizacija kontrasta boja omogućuje umjetnicima i dizajnerima da svjesno koriste ove kontraste kako bi postigli određeni vizualni dojam i kompozicijsku ravnotežu u svojim radovima. Razumijevanje tih kontrasta pomaže u stvaranju estetski privlačnih i zanimljivih kompozicija boja.

2.2.4. Psihološka svojstva boja

Psihološko djelovanje boja odnosi se na emocionalne, mentalne i fiziološke reakcije koje boje izazivaju kod ljudi. Boje imaju moć utjecati na naše osjećaje i raspoloženje. Svaka boja ima svojstvene karakteristike koje mogu izazvati različite reakcije, ovisno o individualnim preferencijama, kulturi, kontekstu i osobnim iskustvima. Jakubin (1999.) navodi kako boje, osim svog djelovanja, imaju i određeno simboličko značenje.

Crvena boja ima najjači intenzitet od svih boja i često se percipira kao boja s najjačom privlačnošću (Jakubin, 1999.). Njezin intenzitet i upečatljivost izazivaju snažne emocije i reakcije. Prvo i najvažnije, crvena je boja strasti i ljubavi. Njezin intenzitet i duboka vibracija često se koriste kako bi se izrazili snažni osjećaji i emocije među ljudima. Crvena boja ima i fiziološki utjecaj na naše tijelo koji može rezultirati ubrzanjem otkucaja srca, povećanjem krvnog tlaka, mišićnom napetošću i ubrzanjem disanja. Zbog svoje nametljivosti prihvaćena je i kao znak opasnosti. Njezina privlačnost i vidljivost čine je idealnom za privlačenje pažnje i upozorenje na potencijalne rizike. Preferencija prema crvenoj boji često se povezuje s različitim karakteristikama osobnosti. Osobe koje preferiraju crvenu boju mogu biti temperamentne i impulzivne, te pokazivati snažne emocije i energičnost. Također, ta preferencija može ukazivati na otvorenost prema izražavanju emocija, samopouzdanje u vlastite stavove, te sklonost preuzimanju dominirajuće uloge u interakcijama. Međutim, crvena boja također može simbolizirati egocentričnost s obzirom na svoju izražajnost i prisutnost.

Plava boja suprotstavlja se crvenoj svojom pasivnom i hladnom prirodom, ali istovremeno pruža osjećaj ugodnosti i opuštanja. Goethe ju je nazvao "očaravajućim ništavilom". Smatra se najmirnijom bojom koja ima sposobnost prigušivanja i

umirivanja (Jakubin, 1999.). Plava boja potiče razmišljanje i dublje osjećaje te potiče koncentraciju. Tamnoplavi tonovi često zrače ozbiljnošću i dostojanstvom. Plava boja neba budi osjećaj beskrajnosti i nadahnuća, dok srednji tonovi plave boje donose osjećaj blagosti i nježnosti. Plava boja simbolizira mnoge vrijednosti poput vjernosti, istine, tišine, besmrtnosti, jasnoće, nebeskih daljina, aristokracije, duhovitosti i plemenitosti. Njezina prisutnost često se doživljava kao duhovna i introspektivna, potičući na dublje razmišljanje. Plava boja često povezuje s konzervativnim vrijednostima, što može ukazivati na njihovu sklonost prema tradiciji, stabilnosti i postojanosti u svojim uvjerenjima. Uz to, plava boja također simbolizira uspjeh i ambiciju. Osobe koje vole plavu boju obično teže prema postizanju svojih ciljeva s ozbiljnošću i predanošću. Njihova privlačnost prema plavoj može odražavati želju za izgradnjom autoriteta i povjerenja, što ih često povezuje s postizanjem uspjeha u različitim područjima.

Žuta boja, kao najsvjetlija nijansa u spektru, ima izvanredan učinak podizanja i osvjetljavanja okruženja. Ona nosi sa sobom zračnu energiju koja je povezana s radošću i optimizmom. Simbolizira nadu, ima poticajni i oslobađajući učinak. Ona asocira na svjetlost, toplinu i unutarnju slobodu. Također, zbog svoje izrazite vidljivosti, često se koristi kao znak upozorenja u prometu. Žuta boja potiče kreativnost i stvaralački rad te može pružiti inspiraciju. Baš kao što svjetlo simbolizira razum, žuta je postala simbol ljudske misli, svjetlosti i mudrosti. Sumpornožuta može djelovati odvratno i neugodno, dok zelenkastožuta može izazvati nelagodu i bolesno stanje. Tamniji tonovi žute, kao što su sumpornožuta i zelenožuta, simboliziraju negativne aspekte kao što su bolest, kukavičluk, zavist i izdaja (Jakubin, 1999.). Osobe koje izražavaju sklonost prema žutoj boji često su izuzetno društvene, optimistične i duhovite. Njihova privlačnost prema ovoj boji može odražavati njihovu otvorenost prema druženju i interakciji s drugima. Žuta boja, koja simbolizira svjetlost i radost, može odražavati njihovu unutarnju pozitivnost i entuzijizam.

Ljubičasta boja zrači svečanošću i očaravajućim šarmom, no istodobno nosi u sebi dublje emocionalne nijanse, poput patnje. Sposobna je prigušiti strasti i intenzivne emocije. Može biti povezana s čarolijom i tajanstvenošću, ali isto tako može predstavljati pokoru i strpljenje. Njezino mistično djelovanje potiče nas da razmišljamo izvan površine i istražimo dublje slojeve naših osjećaja i misli. U tom kontekstu, ljubičasta boja može simbolizirati i duhovnu dubinu i potragu za smislom.

Njezino simboličko značenje također uključuje dobrotu, upućujući nas na suosjećanje i pažnju prema drugima. Osobe koje osjećaju privlačnost prema ljubičastoj boji obično su duboko osjetljive i suosjećajne prirode. Njihova sklonost prema ovoj boji može odražavati njihovu sposobnost da se povežu s emocijama i potrebama drugih. Oni su često razumljivi i podržavajući prema drugima, stavljajući tuđe dobrobiti iznad vlastitih.

Narančasta boja ima sposobnost da ugrije i razveseli. Njezina prisutnost često stvara osjećaj topline i udobnosti, te izaziva osjećaj povjerenja i povezanosti. Ona nosi sa sobom snažan energičan šarm koji privlači pažnju. Narančasta boja povezuje se s vitalnošću i energijom. Ona izaziva osjećaj zdravlja i životne radosti, te nas podsjeća na vitalnost i snagu sunca. Njeno svijetlo i živo izražavanje često podiže duh i donosi osjećaj optimizma. Osim toga, narančasta boja simbolizira plodnost i obilje. Njezina svježina i živahnost često se povezuju s prirodnom plodnošću i bogatstvom. Narančasta nas podsjeća na raskoš i obilje koji se nalaze u prirodi. Osobe koje osjećaju privlačnost prema narančastoj boji obično su izrazito zabavne i vesele prirode. Njihova sklonost prema ovoj boji može odražavati njihovu živahnu i energičnu osobnost te njihovu sposobnost da unesu radost u okolinu. Često će biti oni koji su spremni na šalu i društvene aktivnosti.

Zelena boja nosi sa sobom osjećaj blagosti i smirenosti. Njezina prisutnost stvara unutarnji mir i osjećaj stabilnosti. Zelena boja ima sposobnost da nas poveže s prirodom i oživi osjećaj povezanosti s okolinom. Ona djeluje odmarajuće, posebno na vid, te može donijeti osjećaj svježine i opuštenosti. Simbolički, zelena boja označava mir, često povezujući se s maslinovim grančicama kao simbolom mira, vjere i nade (Jakubin, 1999.). Tonovi zelene boje, poput žutozelenih tonova ili proljetnog zelenila, djeluju živahno i aktivno. Oni nas podsjećaju na bujanje života i rasta u prirodi, te izazivaju osjećaj vitalnosti i energije. Osobe koje preferiraju tamnozelenu boju često su fokusirane na svoje ciljeve i motivirane postizanjem visokih dostignuća. Međutim, ova boja također može imati negativan kontekst. Povezivanje tamnozelene boje s pohlepom i ljubomorom ukazuje na mogućnost da se osjećaji negativnih emocija, kao što su posesivnost ili zavist, povežu s ovom bojom. Njezina dubina može simbolizirati želju za više posjedovanja ili materijalnog bogatstva, a isto tako može naglasiti negativne osobine kao što su pohlepa ili zavist.

Ružičasta se često opisuje kao nježna boja koja spaja snagu crvene i čistoću bijele. Njeno blago djelovanje simbolizira ljupkost i nježnost, često je povezujući s nježnošću i djevojaštvom. Ružičasta je često povezana s idejom romantične ljubavi i osjećaja nježnosti prema drugima. Njezin izgled može donijeti osjećaj topline i ugodnosti. Ružičasta također simbolizira sramežljivost i često se povezuje s osobama koje su nježne i suzdržane u svojim izražavanjima. Ona također može simbolizirati čuvanje tajne i osjećaj tajanstvenosti. Ružičasta boja ima svoj specifičan učinak na ljude - ili je vole ili ne vole. Njeno nježno i umirujuće djelovanje može privući osobe koje cijene suptilnost i osjećajnost. Njena prisutnost može biti smirujuća i umirujuća, stvarajući osjećaj topline i ugone.

Iako se ne smatraju "pravim" bojama, bijela, crna i siva imaju sposobnost da izazovu određena raspoloženja i dojmove, iako ti dojmovi nisu tako izraženi kao kod šarenih boja (Jakubin, 1999.). Ove neutralne nijanse imaju svoju suptilnu moć da stvaraju različite atmosfere i dojmove u okruženju ili percepciji.

Bijela boja je boja svjetla, koja se odlikuje sjajem i nježnošću. Njena prisutnost može podsjećati na blještavilo jakog svjetla što može uzrokovati umor kod promatranja. Bijela ima svojstvo proširivanja prostora, stvarajući osjećaj prozračnosti i otvorenosti. Kada se kombinira s drugim bojama, bijela djeluje dinamično te služi kao sredstvo za osvjetljavanje i pojačavanje jasnoće. Njezina prisutnost može izazvati osjećaj širine i poštovanja, stvarajući dojam veličine i važnosti. Simbolizira različite vrijednosti poput distinkcije, reda, jedinstva, nevinosti, svečanosti, istine, poštenja i neovisnosti. Bijela boja nosi duboko simboličko značenje koje odražava njezinu svjetlinu, sposobnost stvaranja dojma prostranstva i povezanost s vrijednostima kao što su čistoća, istina i neovisnost. Ljudi koji preferiraju bijelu boju često su mirne naravi i imaju snažne moralne vrijednosti. Njihova sklonost bijeloj boji može ukazivati na pedantnost i potrebu za preciznošću u svojem životu.

Crna boja karakterizira potpuni nedostatak svjetlosnog spektra, što rezultira nedostatkom podražaja za oko i osjetila. Njezina prisutnost može izazvati osjećaj praznine i potencijalno straha, budući da je često povezana s nepoznatim i tajanstvenim. Crna boja ima sposobnost povećanja intenziteta i djelovanja drugih boja koje je okružuju. Kontrast između crne i drugih boja može naglasiti svjetlinu i živost tih boja, stvarajući dojam intenzivnosti i aktivnosti. Prostor oblikovan crnom bojom može izgledati dublje i stvoriti iluziju beskonačnosti. Crna boja ima svoje

mjesto u simbolici tuge, tajanstvenosti, brige, nesreće i smrti. Osobe koje preferiraju crnu boju često se mogu doživljavati kao ozbiljni i suzdržani pojedinci. Njihova privlačnost prema crnoj boji može sugerirati da cijene eleganciju i jednostavnost, ali i da se osjećaju udobno u tamnijem i suzdržanijem okruženju. Iako se često može doimati kao simbol snage i odlučnosti, crna boja može ukazivati na unutarnje borbe. Osobe koje vole crnu boju mogu skrivati dublje emocije, osjećaje tuge ili depresiju.

Siva boja posjeduje posebnu suzdržanu eleganciju koja djeluje smirujuće i ozbiljno. Kada se kombinira s drugim bojama, može stvoriti suptilnu i uglađenu kombinaciju koja izražava nedostižnu finoću. Njena popularnost proizlazi iz sposobnosti da bude istovremeno privlačna i nenametljiva. Osim toga, siva boja se često smatra idealnom za kombiniranje s raznobojnim nijansama. Ona djeluje kao posrednik koji povezuje različite boje u harmoničan sklad, čime se stvaraju uravnotežene i privlačne kompozicije. Simbolika sive boje ima široki raspon značenja. Može predstavljati poniznost, skromnost i jednostavnost, ali također se povezuje s osjećajem bijede, siromaštva i ništavila. Ovisno o kontekstu i interpretaciji, siva boja može prenositi različite emocije i dublja značenja, čineći je intrigantnom i bogatom bojom za istraživanje.

3. Razvoj dječjeg likovnog izričaja

Likovni razvoj djeteta započinje u ranom djetinjstvu kada dijete počinje istraživati različite načine izražavanja putem likovnih elemenata kao što su linije, boje, oblici i teksture. Prvi pokušaji crtanja linija ili oblika na papiru predstavljaju osnovnu razinu likovnog izražavanja. Ovaj proces omogućava djeci da razvijaju svoje fine motoričke sposobnosti, koordinaciju oka i ruke te osjećaj za prostor i oblik (Herceg, Rončević, Karlavaris, 2010.). Prve likovne kreacije obično su spontane i intuitivne, bez prethodnog planiranja ili svjesnog cilja. Dijete istražuje kako se sredstvo poput olovke ili kista ponaša na površini papira te kako njihovi pokreti stvaraju različite tragove. Likovno izražavanje pruža djetetu način da prenese svoje osjećaje, maštu i doživljaje na papir. Kroz crteže i slikanje, djeca izražavaju svoj unutarnji svijet i komuniciraju s okolinom na način koji im je često lakši i prirodniji od govora. O razvoju dječjeg likovnog izričaja Grgurić i Jakubin (1996.) pišu kroz četiri faze, a to su faza izražavanja primarnim simbolima, faza izražavanja složenim simbolima, faza intelektualnog realizma i faza vizualnog realizma.

Prva faza razvoja dječjeg likovnog stvaralaštva često se naziva fazom "šaranja" koja počinje oko prve godine i traje do četvrte godine života. U ovoj fazi, djeca još nisu u potpunosti svjesna veze između svojih pokreta i stvaranja određenih oblika ili slika (Grgurić, Jakubin, 1996.). Njihovi pokreti olovkom ili drugim likovnim sredstvima su nekontrolirani i spontani, što rezultira pravolinijskim ili kružnim crtama koje nemaju jasno definiran oblik ili objekt. Olovka se obično čvrsto drži između prstiju, dok zglobovi ostaju nepomični. Pokret podlaktice naprijed-natrag određuje smjer i duljinu crte. Često se taj pokret ponavlja nekoliko puta (Grgurić, Jakubin, 1996.). Ova faza je ključna jer u njoj djeca razvijaju svoje fine motoričke vještine tako što uče koordinaciju između svojih ruku i očiju kako bi stvorila tragove na papiru. Tijekom ove faze, djeca istražuju različite načine držanja olovke, različite tlakove i brzine pokreta te razvijaju osjećaj za prostor i ritam. Iako tada djeca još uvijek ne stvaraju prepoznatljive oblike ili slike, šaranja je važan korak prema razvoju likovnog izraza. Kroz ovu fazu djeca postupno shvaćaju kako njihovi pokreti utječu na stvaranje linija i oblika te postepeno razvijaju osjećaj za kontrolu nad svojim pokretima. U dobi oko treće godine djeca počinju povezivati značenje s onim što izraze likovnim stvaralaštvom. Često dijete započinje s crtežom bez jasne predodžbe, no početne

linije dobivaju značenje prema nekoj sličnosti, što potiče djetetove ideje za stvaranje novih umjetničkih djela (Grgurić, Jakubin, 1996.).

Na završetku faze izražavanja primarnim simbolima, djeca počinju primjećivati slučajne sličnosti između svojih crteža i stvarnih objekata te im počinju dodjeljivati imena. Davanje imena crtežima je zapravo davanje značenja, što znači da uz samu aktivnost crtanja nastaje i misao (Grgurić, Jakubin, 1996.). To je karakteristično za fazu izražavanja složenim simbolima koja traje od četvrte do pete godine života djeteta. Djeca često prikazuju jednostavne elemente koji su lišeni suvišnih detalja, fokusirajući se samo na ključne aspekte. Primjerice, kod crtanja lica, naglasak će u početku biti na očima i ustima, dok će nos i uši obično doći u plan naknadno. Uz prikaz okoline, djeca također žele prenijeti pokrete, taktilne osjete (dodir) ili zvukove kao što su žurba, ples, oluja ili vjetar. Likovni rad nastaje kroz kreativno korištenje praznog prostora na papiru, dok djeca pažljivo postavljaju motive u skladu sa slobodnim prostorom (Grgurić, Jakubin, 1996.). U ovoj fazi primjećujemo promjene u likovnom izražavanju djeteta. Bitno je napomenuti da se tempo razvoja među djecom znatno razlikuje. Neki likovi postavljeni su bliže rubu papira koji simbolizira horizont gdje se likovi nalaze. Likovi, dakle, više ne lebde slobodno u prostoru već oni zauzimaju uspravan položaj. Također, počinje se primjećivati i posebno nacrtana linija koja označava nebo te linija koja označava tlo. Značajne promjene uočavaju se u prikazu ljudskog lika. Prikaz samo glave i nogu više nije dovoljan. Počinje se prikazivati tijelo, ruke izlaze iz njega umjesto iz glave i završavaju prstima, iako ne uvijek precizno brojenim. Noge su često naznačene dvostrukom crtom, uz dodatne prikaze stopala, cipela pa čak i prstiju na nogama (Grgurić, Jakubin, 1996.).

Faza intelektualnog realizma još se naziva i zlatno doba dječjeg likovnog izražavanja, a traje od pete do desete godine djetetova života. Za nju su karakteristični razni načini likovnog izražavanja kao što su transparentnost prikaza (Röntgenski prikaz), prikaz akcije u fazama kretanja (vremenska dimenzija), emocijska proporcija, rasklapanje oblika, prevaljivanje oblika, vertikalna i obrnuta perspektiva te poliperspektiva. Kroz transparentni ili rendgenski prikaz, djeca stvaraju likovno rješenje koje omogućava prikazivanje objekta izvana te svega što se odvija unutar njega. Primjerice, crtaju vanjski izgled objekta i istodobno prikazuju sve što je unutar njega, poput torbe s predmetima koji su smješteni u nju ili trudne majke s njezinim vanjskim karakteristikama, te dodaju crtež bebe na mjestu trbuha.

Dinamičnim prikazom, djeca nastoje vizualno prikazati različite faze određene akcije, kao što je primjerice trčanje do lopte, hvatanje lopte, udaranje lopte, te daljnje kretanje lopte kroz prostor i njen ulazak u gol. Sve ove faze prikazuju se u jednom crtežu. Emotivnu proporciju u dječjem likovnom izražavanju uočavamo kroz motive koji su značajno povećani u odnosu na ostale elemente na crtežu, unatoč tome što su u stvarnosti istih dimenzija. Na ovaj način djeca se izražavaju kako bi istakla važnost određenog predmeta, objekta ili osobe (Grgurić, Jakubin, 1996.). Rasklapanje oblika najčešće primjećujemo u dječjim crtežima kuća ili zgrada. S obzirom na nemogućnost objektivnog sagledavanja zgrade sa samo jedne strane, djeca će često na crtežu prikazati željeni objekt sa svih njegovih strana kao da su te strane poredane jedna pored druge. Prevaljivanje oblika u dječjem crtežu ukazuje na to da dijete ne pridaje važnost horizontalnoj liniji tla. Umjesto toga, dok crta, okreće papir kako bi svaki objekt ili osoba imali svoje vlastito "tlo". Koristeći vertikalnu perspektivu u svom likovnom izražavanju, dijete želi prenijeti različite planove. To postiže tako da smješta elemente koje želi istaknuti u prvom planu prema dnu papira, dok će sve ono što želi prikazati u drugom ili trećem planu postaviti iznad prvog plana. Naprotiv, kada dijete koristi obrnutu perspektivu u svom likovnom izrazu, motivi koji su bliže nacrtani će biti manji, dok će oni koji su udaljeni biti nacrtani veći. Poliperspektiva se primjećuje kada dijete istodobno prikazuje objekt iz različitih perspektiva ili kutova gledanja. Dijete će neke motive prikazati kao da ih gleda odozgo, kao iz ptičje perspektive, dok će druge prikazati frontalno ili s bočnih strana.

Faza vizualnog realizma karakteristična je za djecu od desete do četrnaeste godine života. U ovoj fazi daljnji napredak u psihofizičkim sposobnostima, posebno interes za vlastitu osobnost i okolinu, doprinose daljnjem razvoju likovnog izražavanja (Grgurić, Jakubin, 1996.). „Samo razdoblje bogatije je detaljima, proporcije su skladnije, napose kod figura, a isto je i s prostornim odnosima.“ (Grgurić, Jakubin, 1996:73).

Grgurić i Jakubin (1996.) navode kako su razvojne faze rezultat dječjeg sazrijevanja. Međutim, nije svako dijete u istim fazama razvoja istovremeno. Nasljedni čimbenici i okolina mogu dovesti do odstupanja od uobičajenih normi. Iako je redoslijed faza unaprijed određen, vremenski intervali u kojima se djeca kreću kroz te faze nisu konstantni.

4. Boja u likovnom izričaju djece

U dječjim crtežima boja ima iznimno značenje jer pruža dodatnu dimenziju izražavanja. Djeca koriste boje kako bi obogatila svoje crteže emocijama, stvarajući živahne i slikovite prikaze svojih doživljaja. Upotrebom boja, djeca prenose svoje misli i unutarnje svjetove na papir načinom koji se riječima često nije moguće izraziti. Korištenje i značenje boja kod djece razlikuje se s obzirom na faze njihovog likovnog razvoja.

4.1. Boja u fazi izražavanja primarnim simbolima

U samim počecima djeca se više fokusiraju na proces stvaranja nego na krajnji rezultat svog likovnog izražavanja, te ne pridaju važnost tome predstavlja li njihov crtež određeni konkretni objekt. Izražavanje bojom počinje s prikazom obojene crte i postupno se razvija prema obojenoj plohi (Grgurić, Jakubin, 1996.). U ovoj fazi, dok crta, dijete koristi različite olovke u boji na spontan način, bez unaprijed određenog plana. Odabir boja često je trenutani i ovisi od onoga što je djetetu pri ruci ili čega se trenutno sjeti. Dijete se igra s promjenom boja i u tom trenutku obično ne razmišlja o tome kako će koja boja utjecati na oblik koji crta. Primjerice, kad crta niz figura, svaka figura može biti različite boje, bez dublje simbolike, osim što pokazuje da dijete eksperimentira s bojama (Belamarić, 1987.). Dijete će obično koristiti prste da nanosi i razmazuje boje po papiru. Postupno, uz pravilno vođenje, će kroz igru s kistom i bojama naučiti oslikavati površinu papira. U ovoj fazi, djeca preferiraju intenzivne boje i kontraste boja.

4.2. Boja u fazi izražavanja složenim simbolima

Prelaskom u fazu izražavanja složenim simbolima, dijete se može na složeniji način izražavati bojama (Grgurić, Jakubin, 1996.). Bojom na svojim crtežima počinje naglašavati što je spoznalo i detalje koje smatra važnim. Osim toga, boje koristi za prikaz obrisa lika ili predmeta jer u ovoj fazi ne prikazuje obojane plohe, već koristi boju za crtanje. Grgurić i Jakubin (1996.) govore kako će se to crtanje bojom zadržati sve do faze intelektualnog realizma posebno ako dijete nije metodički usmjeravano prema likovnim vrijednostima obojene plohe. U ovoj fazi djeca imaju visoku slobodu u

odabiru boja i načina slikanja, pod uvjetom da nisu narušena negativnim utjecajem okoline i da su dobro potaknuta. Dijete ne koristi stvarne boje predmeta, već umjesto toga boji predmete prema vlastitom slobodnom izboru boja. Djeca najčešće koriste čiste boje, ne miješajući ih. Najprije primjećuju kontrastne odnose između boja, a zatim obraćaju pozornost na razlike u tonalnim vrijednostima (Grgurić, Jakubin, 1996.).

4.3. Boja u fazi intelektualnog realizma

U početnoj fazi intelektualnog realizma, djeca još uvijek ne prikazuju obojene plohe, već koriste obrisne linije u boji kako bi označili i boju cijelog objekta kojeg nastoje prikazati. S vremenom to nestaje i dijete više nema potrebu da označi obrise pojedinog objekta, već u jednom potezu unosi i boju kojom ispuni cijeli objekt. Takvo široko korištenje boja bez prije preciznog naznačivanja oblika označava sposobnost opažanja i pamćenja cjelovitosti pojava (Belamarić, 1987.). Svaka osoba ima svoj jedinstven odnos prema bojama, a izbor boja često ovisi o trenutnom raspoloženju djeteta. Boje mogu jasno odražavati djetetove osjećaje poput tuge i sreće. Također, likovni radovi obojeni bojama mogu pružiti uvid u psihičko stanje djeteta, jer boje omogućuju djeci da izraze svoje emocije.

5. Djetetovo izražavanje emocije bojom

Emocije obično proizlaze kao odgovori na važne događaje. Kada se pokrenu, one izazivaju osjećaje, potiču tijelo na akciju, generiraju motivirajuće stanje i manifestiraju se u javnom izražavanju (Reeve, 2010.). Dječje se emocije razlikuju od emocija odraslih. One su jednostavne, spontane i trenutno pronađu odgovarajući način izražavanja. Te emocije su učestale i brzo prolazne, snažne su, ali i nestabilne. Djeca često ne mogu suzdržati svoje emocije te otvoreno pokazuju svoje osjećaje, što omogućuje lakši uvid u njihov unutarnji svijet (Starc i sur., 2004.). Djeca predškolske dobi često imaju poteškoća u verbalnom izražavanju svojih emocija. Zato je crtež jedan od važnih načina pomoću kojeg možemo dublje analizirati i razumjeti dijete te otkriti njegov unutarnji svijet.

Utvrđeno je da djeca više vole boje od odraslih. Općenito, mala djeca vole tople i jake boje poput crvene, narančaste i žute. U okruženju ispunjenom ovim bojama, djeca često lakše izražavaju svoje emocije. Kao i kod odraslih, i kod djece je primijećena veza između emocija i upotrebe neke boje. Primjerice, istraživanja su pokazala da djeca koja više preferiraju hladnije boje poput plave i zelene često pokazuju sklonost prema dubljem razmišljanju i analizi. Interesantno je primijetiti da su djeca koja su privučena smeđim, sivim ili sličnim nijansama ponekad sklonija devijantnom ponašanju. Ovaj aspekt nam ukazuje na moguću emocionalnu i psihološku dimenziju veze između boja i ponašanja kod djece (Zjakić, Milković, 2010).

Korištenje boja u dječjim crtežima može biti pokazatelj različitih aspekata djetetovog unutarnjeg svijeta i emocionalnog stanja. Boje u crtežima mogu ukazivati na emocije koje dijete doživljava. Svaka boja ima svoju psihološku povezanost s emocijama. Tamne boje poput crne ili tamnoplave često se povezuju s tjeskobom, tugom ili ozbiljnošću. Djeca koja koriste tamne boje možda pokušavaju izraziti dublje emocije, osjećaj tuge ili gubitka koje nije uvijek lako izgovoriti riječima. Crvena boja često je povezana s jakim emocijama poput ljubavi, strasti, ljutnje i uzbuđenja (Zjakić, Milković, 2010). Njezino korištenje u crtežima može ukazivati na snažne emocije koje dijete doživljava ili pokušava izraziti. Crvena boja privlači pažnju pa ju dijete može koristiti kako bi istaknulo određene elemente u svojim likovnim radovima koji mu se čine posebno važnim (Zjakić, Milković, 2010.). Plava boja često se povezuje s

mirnoćom, spokojem i opuštanjem. Kada djeca koriste plavu boju, to može ukazivati na njihovu želju za prikazivanjem osjećaja smirenosti ili unutarnjeg mira. Iako ona može simbolizirati spokoj, također može ukazivati na melankoliju ili tugu, posebno ako je korištena u tamnijim tonovima. Plava boja često se povezuje s nebeskim prostorom i vodom pa ju djeca mogu koristiti kako bi stvorila iluziju beskrajnosti ili sanjarenja o nepoznatim svjetovima. Žuta boja često se povezuje s radosti, srećom i optimizmom. Ona je svijetla i energična boja koja može ukazivati na djetetovu vitalnost i entuzijazam. Može predstavljati djetetovu živahnost i razigranost. Narančasta boja sličnih je karakteristika. Često se povezuje s vitalnošću, energijom i entuzijazmom. Dijete koje koristi narančastu može pokušati izraziti svoj živahni i energični karakter. Narančasta boja također može ukazivati na otvorenost i komunikaciju. Djeca koja koriste narančastu možda žele istaknuti svoju društvenost i želju za interakcijom s drugima. Zelena je boja svježine i vitalnosti. Dijete koje koristi zelenu boju može pokušati izraziti svoj osjećaj energije i živosti. Ona se često povezuje s mirom, spokojem i unutarnjim balansom. Djeca koja koriste zelenu njome mogu pokušati izraziti svoje osjećaje opuštanja i mira. Ljubičasta je boja koja može ukazivati na misterioznost i tajanstvenost. Dijete koje koristi ljubičastu boju može izražavati svoj osjećaj tajnovitosti i mističnosti. Ružičasta boja često se povezuje s nježnošću, suosjećanjem i ljubaznošću. Dijete koje koristi ružičastu može pokušati izraziti svoju nježniju stranu i osjećajnost. Siva boja može ukazivati na mudrost i duboko razmišljanje (Zjakić, Milković, 2010). Djeca koja koriste sivu mogu željeti izraziti svoje trenutne osjećaje tuge ili refleksije.

Tumačenje boja u dječjim crtežima ovisi o kontekstu, djetetovim iskustvima i emocionalnom stanju. Važno je razgovarati s djetetom kako bi se bolje razumjela značenja koje pridaju svakoj boji u svom likovnom izražavanju.

6. Likovna aktivnost – koloristički doživljaj glazbe

Koloristički doživljaj glazbe je subjektivno iskustvo koje se odnosi na povezivanje glazbenih doživljaja tijekom slušanja skladbe s bojama i vizualnim asocijacijama. Iako se boje ne mogu doslovno čuti ili glazba doslovno vidjeti, mnogi ljudi doživljavaju emocionalne i vizualne asocijacije dok slušaju glazbu. Različite glazbene note, akordi i melodije mogu izazvati različite emocionalne odgovore. Ti emocionalni odgovori mogu se povezati s određenim bojama koje izazivaju slične emocije. Različiti instrumenti i njihovi zvukovi također mogu asociirati na različite boje. Primjerice, sviranje violine može se povezati sa svijetlim, zlatnim nijansama, dok duboki tonovi kontrabasa mogu biti povezani s tamnijim bojama. Različita brzina ritma, promjene tempa i dinamika glazbe mogu dočarati dinamičke i promjenjive vizualne dojmove što može rezultirati brzim promjenama boja ili pokreta. Brza, ritmična i vesela glazba često se povezuje sa živim bojama poput crvene, narančaste i žute. Ova vrsta glazbe može izazvati osjećaj energije i uzbuđenja kod djeteta. Spora, melodična i umirujuća glazba može biti povezana s hladnijim bojama kao što su plava i zelena, a kod pojedinca može stvoriti osjećaj opuštanja i smirenosti. Glazba s dubokim i tamnim tonovima, poput dubokih basova, može asociirati na tamnije boje kao što je crna, tamnoplava ili tamnozeleno. Korištenje tih boja može izražavati ozbiljnost ili duboke emocije.

Likovna aktivnost odrađena je u Dječjem vrtiću „Tratinčica“ Barban, točnije u područnom odjelu u Sutivancu. Na dan aktivnosti bilo je prisutno devetero djece u dobi od četiri do sedam godina. Zadatak djece bio je da slikarskom tehnikom tempere izraze svoje emocije prilikom slušanja skladbe „U boj, u boj“, jednog dijela opere poznatog skladatelja Ivana plemenitog Zajca. Bile su im ponuđene različite boje kojima su mogli izraziti doživljaje koje je kod njih izazvala ova skladba. Važno je napomenuti da djeca prije slušanja nisu bila upoznata s nazivom skladbe kako to ne bi utjecalo na njihov doživljaj i izražavanje putem likovnog rada.

6.1. Priprema likovne aktivnosti

OPĆI PODACI

Dječji vrtić „Tratinčica“ Barban

Student: Ana Vale

Broj djece: 9

Dob djece: 4-7 god.

Psihofizičke karakteristike djece: 7 dječaka, 2 djevojčice, u skupini nema djece s posebnim potrebama

Odgojitelj: Svemila Mošnja

Odgojna skupina: „Leptirići“

Lokacija aktivnosti: soba dnevnog boravka

Datum izvedbe: 10. 02. 2023.

STRUČNI PODACI

Prethodne aktivnosti: Odlazak u Istarsko narodno kazalište

Cilj aktivnosti: Djeca će slikarskom tehnikom tempere izraziti svoje emocije prilikom slušanja skladbe „U boj, u boj“, jednog dijela opere poznatog skladatelja Ivana plemenitog Zajca.

Razvojne zadaće

a) Tjelesni, psihomotorički i zdravstveni razvoj

- poticati pravilno sjedenje i primjereni razmak glave od radne površine te omogućiti što više prirodnog svjetla
- poticati i razvijati fleksibilnost šake i prstiju i pravilno držanje kista
- djeca će tijekom aktivnosti brinuti o osobnoj higijeni – usmjeravati im pažnju na zaštitu odjeće i radne površine (neće temperama prljati stolove ni svoju odjeću).
- usmjeravati im pažnju na zaštitu i moguće opasne, nepredvidljive i nepoželjne situacije (neće stavljati tempere u usta).

b) Emocionalno-socijalni razvoj ličnosti

- poticati djecu na samostalno i slobodno izražavanje misli i osjećaja tako što će izraziti svoje emocije na papir tijekom slušanja skladbe

c) Spoznajni razvoj

- poticati i stjecati različita iskustva i spoznaje o sebi i drugima (razgovor s djecom-kako se osjećaju nakon slikanja, kako su se osjećali tijekom slikanja, koje emocije je u njima probudila ova skladba,...)

d) Komunikacijsko-stvaralački razvoj

- poticati i razvijati sposobnost glazbene komunikacije kroz likovno izražavanje – slušanjem glazbe djeca se likovno izražavaju
- poticanje kreativnog izražavanja i stvaranja crtanjem te poticati razvoj likovnog izražavanja

Motiv: nevizualni motiv – skladba „U boj, u boj“

Likovni jezik

- a) likovni elementi: kontrast boja
- b) kompozicijska načela: harmonija, ritam

Likovno područje

- a) likovna tehnika: slikarska tehnika – tempere
- b) materijali i pribor: papir (debeli hrapavi), čašica s vodom, kistovi (plosnati), tempere, krpica
- c) postupci: slikanje

Umjetnička djela: skladba Nikola Šubić Zrinjski (dio „U boj, u boj“) autora Ivana pl. Zajca (<https://www.youtube.com/watch?v=D16feKsnjMA>)

Korelacija: glazba, glazbena kultura

Metode:

1. metoda razgovora – razgovaramo o glazbi, osjećajima, skladateljima
2. metoda slušanja glazbe – slušamo skladbu tijekom provedbe likovne aktivnosti
3. metoda usmenog izlaganja – govorim i objašnjavam zadatak

Socijalni oblici rada: individualni, frontalni

Principi: princip slobodnog likovnog izražavanja

PRIPREMA ODGOJITELJA ZA RAD

Prije početka aktivnosti pripremit ću i zaštititi stolove na kojima će djeca slikati. Na stolove ću postaviti potreban materijal za slikanje – tempere, kistove, palete, papire, čašice za vodu, krpice. Isprintat ću fotografiju, portret Ivana pl. Zajca koji će nam biti potreban u drugoj aktivnosti u kojoj će djeca olovkom naslikati skladatelja Ivana pl. Zajca. Također, pripremit ću zvučnik na kojemu ću postaviti skladbu „U boj, u boj“ da djeca mogu slušati dok slikaju. Zamolit ću djecu da u tišini slušaju skladbu i slikaju, da ne pričaju niti ometaju prijatelje u likovnom izražavanju.

Pedagoška priprema: Herceg, Rončević, Karlavaris: Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi

Tehnička priprema: hrapavi papiri za crtanje, tempere, palete, čašice za vodu, kistovi, olovke za portret

ARTIKULACIJA AKTIVNOSTI

Uvodni dio aktivnosti – Prije samog početka aktivnosti zaštitit ću stolove i pripremiti debele hrapave papire. Na stol ću staviti kistove, krpice, čašice s vodom i tempere. Potom ću djecu zamoliti da se sjednu u polukrug na tlo. Metodom razgovora i metodom demonstracije uvest ću ih u temu likovne aktivnosti. Najprije ću im postaviti nekoliko uvodnih pitanja – Kako se osjećate?, Volite li slušati glazbu?, Kako se osjećate dok slušate glazbu? Znete li vi tko je skladatelj? Što skladatelji rade? Znete li vi što je skladba? Zatim slijede upute što i kako moraju raditi – reći ću im da ćemo poslušati jednu skladbu skladatelja Ivana pl. Zajca (pitat ću ih jesu li ikada čuli za njega) i da će oni, dok slušaju skladbu, temperama slikati na papiru ono što osjećaju, što su doživjeli tijekom slušanja skladbe, koje osjećaje u njima budi ova skladba. Ime skladbe im neću reći na početku kako im to ne bi omelo njihovo likovno izražavanje tijekom slušanja skladbe. Nakon objašnjenja zadatka, dok još sjedimo na tlu, zamolit ću djecu da zatvore svoje oči te pažljivo poslušaju skladbu. Nakon slušanja skladbe djeca odlaze sjesti za stolove i uzimaju svoje *magične kistove* uz pomoć kojih će ovu skladbu svatko na svoj način pretvoriti u crtež.

Radni, glavni dio aktivnosti – Slušajući skladbu „U boj, u boj“ djeca slikaju tehnikom tempere na hrapavom papiru. Zadatak je da naslikaju ono što su doživjeli prilikom slušanja skladbe, kako su se osjećali, da prikažu skladbu likovnim izražavanjem. Za vrijeme slikanja ih obilazim i dajem dodatne upute ako su im potrebne. Djecu stalno promatram, pohvaljujem, potičem na rad.

Završni dio aktivnosti – Kada sva djeca završe sa slikanjem stavljaju svoje radove na predviđeno mjesto, a potom slijedi individualni razgovor mene i svakog djeteta o tome što su naslikali, koje su boje koristili, kako su se osjećali tijekom slušanja skladbe. Pohvaljujem njihov trud te ih pozivam da pospreme centar u kojem smo obavljali aktivnost.

(Samo)analiza rada djece i odgojitelja

Nakon doručka krenula sam s pripremom za aktivnost. Pripremila sam i zaštitila stolove, postavila podlogu, tempere sam stavila u čašice na sredinu svakog stola da budu dostupne svoj djeci. Pripremila sam i kistove te sam na stol stavila debele hrapave papire. Koristeći mobilni uređaj pronašla sam i pripremila video zapis skladbe „U boj, u boj“. Nakon toga pozvala sam djecu da zajedno sjednemo u krug. Najprije sam ih pitala kako se osjećaju. Bili su uzbuđeni, sretni i zainteresirani zbog današnje aktivnosti. Na pitanje vole li slušati glazbu odgovorili su da vole, te da ih glazba umiruje i veseli. Kada sam ih upitala tko je skladatelj, rekli su da je skladatelj osoba koja piše pjesmu, a znali su također da je skladba pjesma. Zatim sam im rekla da ćemo danas poslušati jednu skladbu skladatelja Ivana pl. Zajca. Bili su znatiželjni. Zamolila sam ih da zatvore svoje oči i pažljivo slušaju jer ćemo kasnije temperama slikati na papiru što osjećaju, što su doživjeli tijekom slušanja te koje osjećaje u njima budi ova skladba. Prva reakcija kod većine djece bila je smijeh. Primijetila sam da su, čim je počela pjesma, počeli micati glavom u ritmu pjesme. Pitala sam ih kakva im je pjesma, umiruje li ih, smiruje ili možda uznemirava. Za većinu djece bila je uznemirena, napeta. Nakon slušanja u krugu još sam im jednom objasnila zadatak, upitala ih je li im sve jasno te smo zatim otišli prema stolovima. Rekla sam im da svatko uzme svoj magični kist pomoću kojih će ovu skladbu pretvoriti u crtež. Metodom demonstracije pokazala sam im kako magični kist može plesati po papiru, a zatim sam ponovno pokrenula skladbu. Pri drugom slušanju jedno je dijete reklo: „Teta, teta, to pjevaju u boj, u boj, tako viču Hrvati na utakmici!“. Prema tome, djeca su u toj pjesmi prepoznala ljubav prema domovini i tu ljubav je nekoliko djece prikazalo srcima (šablonom). Dok su slikali, stalno sam ih obilazila, pohvaljivala, pitala ih na izražavanje, pitala ih što čuju, kakva im je glazba, što misle što se događa u skladbi. Ukupno trajanje aktivnosti bilo je otprilike 15-20 minuta (3-5 minuta moja priprema, 5-7 minuta uvodni razgovor i prvo slušanje skladbe, 5-6 minuta djeca su slikala temperama). Kada su svi završili, zamolila sam djecu da zajedno pospremimo stolove, operemo kistove i čašice. Bili su ponosni na svoje radove. Zatim je slijedio individualni razgovor između mene i svakog djeteta o tome što su naslikali, kako su se osjećali i što su doživjeli tijekom slušanja skladbe.

6.2. Dječji likovni radovi nastali na likovnoj aktivnosti

Slika 3: Rafael (4 godine i 11 mjeseci) "Ljudi koji idu u rat"

(Izvor: osobna arhiva)

Rafael je u svojem likovnom radu koristio osnovne i sekundarne boje. Najzastupljenija je zelena boja koja se proteže po gotovo cijeloj površini papira kojom je naglasio ozbiljnost skladbe. Osim zelene boje, Rafael je koristio i crvenu, žutu i plavu koju je prikazao u obliku točaka i time je naglasio ritam prisutan u skladbi. Na likovnom radu je uočljiv i komplementarni kontrast crvene i zelene boje što daje energiju crtežu. Temperu na papir nanosi kratkim i brzim pokretima kista koji prikazuju napetost u glazbenom djelu. Rafael je na dnu papira plavom bojom označio liniju tla, dok je zelenom bojom na vrhu prikazao liniju neba. Vidljivo je da ne koristi lokalne boje predmeta, već umjesto toga boji predmete prema vlastitom slobodnom izboru boja koje su u tom trenutku kod njega izazvale neku emociju. Iako djeci nije predstavljen naslov skladbe niti sama skladba, dijete slušajući skladbu emocionalno doživljava ritam i ugođaj te daje naziv radu „Ljudi koji idu u rat“. Prema analizi crteža i navedenim karakteristikama možemo zaključiti da je dječak u fazi izražavanja složenim simbolima.

Slika 4: Fabian (4 godine i 10 mjeseci) "Stroj"

(Izvor: osobna arhiva)

Dječak Fabijan svoj likovni rad prikazao je koristeći dvije osnovne i jednu sekundarnu boju. Na crtežu je vidljiv komplementarni i toplo-hladni kontrast između žute i ljubičaste boje. Žutu boju na sredini papira nanosio je brzim potezima kista s puno promjena smjerova linija koje prikazuju promjenu melodije i njegovih doživljaja tijekom slušanja glazbe. Ljubičasta linija na lijevoj strani papira crtežu daje mističnost koju simbolizira ljubičasta boja, a crvenim krugovima na desnoj strani papira postignuta je ravnoteža. Fabijan nije odlučio ispuniti cijeli papir, već na nekim dijelovima ostavlja neispunjen prostor što dodatno naglašava sredinu papira ispunjenu žutom bojom odnosno emocije koje je doživio tijekom slušanja skladbe. Prema analizi crteža i navedenim karakteristikama možemo zaključiti da je dječak u fazi izražavanja složenim simbolima.

Slika 5: Vito (5 godina) "Skladatelj"

(Izvor: osobna arhiva)

Dječak Vito u svom likovnom radu koristio se samo plavom bojom kojom je ispunio cijelu površinu papira iako su mu bile dostupne i ostale boje. Jedna od mogućnosti zašto dječak koristi samo jednu boju je da ne bi prekinuo svoje emocionalno iskustvo dok sluša glazbu, jer bi uzimanje druge boje moglo omesti njegovu emocionalnu povezanost s glazbom. Na crtežu je vidljiva promjena smjera kista koja predstavlja promjenu melodije u glazbi što je utjecalo na Vitovo slikanje i njegove emocije tijekom slušanja skladbe. Plava boja kojom je ispunjen ovaj rad potiče na dublje razmišljanje, tamnoplavi tonovi zrače ozbiljnošću. Na radu su vidljivi svijetli i tamni tonovi plave što stvara osjećaj dubine. Plava boja pripada hladnim bojama, što ujedno i simbolizira mističnost, dublje emocije i ozbiljnost glazbe koju je Vito prenio na svoj likovni rad. Prema analizi crteža i navedenim karakteristikama rada možemo zaključiti da je dječak u fazi izražavanja primarnim simbolima.

Slika 6: Kiara (5 godina i 5 mjeseci) "Auto"

(Izvor: osobna arhiva)

Djevojčica Kiara u svom je radu koristila osnovne i sekundarne boje. Na crtežu je vidljiv komplementarni i toplo-hladni kontrast između crvene i zelene boje kojima je Kiara naslikala auto. Crvenom bojom najprije je prikazala obrisnu liniju, a zatim je zelenom bojom ispunila unutrašnjost objekta. Dvije mrlje s lijeve strane auta koje je prikazala smeđom i crvenom bojom crtežu daju užurbanost i nemir koji je rezultat izražavanja emocija koje je skladba izazvala kod djevojčice. Na početku slikanja djevojčica pokušava kontrolirati svoje emocije i staviti ih „u okvir“, ali na kraju sebi ipak dozvoljava da izađe iz tog okvira. Kiara nije odlučila ispuniti cijeli papir, već je na nekim mjestima ostavila neispunjen prostor. Na crtežu je vidljiv i kontrast plave i crvene boje. Plava boja simbolizira smirenost i ravnotežu, dok crvena simbolizira strast i energiju. Kombinacijom ove dvije boje stvorena je ravnoteža na crtežu. Prema analizi crteža i navedenim karakteristikama možemo zaključiti da je djevojčica u fazi izražavanja složenim simbolima.

Slika 7: Sofia (3 godine i 8 mjeseci) "Točke"

(Izvor: osobna arhiva)

Djevojčica Sofia svoj likovni rad oslikala je korištenjem osnovnih i sekundarnih boja. Svoj doživljaj skladbe prikazala je slikanjem točaka koje je rasporedila po cijeloj površini papira. Na vrhu papira uglavnom je koristila crvenu boju, dok su na dnu papira vidljive plava i zelena, te u manjoj količini žuta i smeđa. Različite veličine točaka i njihova raspoređenost na papiru daju ritam crtežu. Na gornjem dijelu papira korištenjem crvene boje prikazane su duboke emocije, napetost i energija koju je djevojčica doživjela tijekom slušanja skladbe. Korištenjem plave boje, koja je zapravo kontrast crvenoj, dobivena je ravnoteža na radu. Na crtežu je vidljiv i komplementarni kontrast između crvene i zelene boje kojim je isto ostvarena ravnoteža. Crvenom bojom prikazana je energija i ekspresija, dok zelena boja može označavati trenutke smirenja i introspekcije koje je djevojčica doživjela tijekom slušanja skladbe. Prema analizi crteža možemo zaključiti da je djevojčica u fazi izražavanja primarnim simbolima.

Slika 8: Aleks (4 godine i 10 mjeseci) "Borba"

(Izvor: osobna arhiva)

Dječak Aleks svoj likovni rad prikazao je koristeći osnovne i sekundarne boje. Na crtežu je vidljiv nemir kojeg je skladba probudila u njemu. Prisutan je toplo-hladni kontrast. Crvena je jedina topla boja na crtežu koju je dječak smjestio na dno papira, dok su hladne boje u sredini te na vrhu papira. Crvena boja podsjeća na val koji simbolizira val emocija koje je dječak osjetio tijekom slušanja skladbe. Temperu na papir nanosi brzim i kratkim potezima kista s čestim promjenama smjera što simbolizira promjenu tempa i melodije u skladbi koja je utjecala na likovno izražavanje dječaka. Gotovo polovicu papira ispunio je smeđom bojom što može predstavljati duboke tonove u skladbi koje su kod dječaka probudili emocije. Ljubičasti dijelovi crtežu daju mističnost, dok je korištenjem zelene boje naglašen komplementarni kontrast crvene i zelene boje. Prema analizi crteža možemo zaključiti da je dječak u fazi izražavanja složenim simbolima.

6.3. Zaključak nakon odrađene aktivnosti

Analizom dječjih radova koji su nastali tijekom slušanja skladbe „U boj, u boj“ Ivana pl. Zajca primijećeno je da je skladba imala utjecaj i probudila emocije kod djece. Svako je dijete na svoj način kroz crtež prikazalo svoj doživljaj i emocije tijekom slušanja skladbe. Na raspolaganju su imali različite boje koje su koristili za slikanje. Neka su djeca koristila više boja, dok su neki svoj doživljaj prikazali koristeći manje boja ili čak jednu. Korištenjem više boja vidljivo je da su djeca tijekom slušanja skladbe doživjeli različite emocije i promjene emocija koje su rezultat promjene melodije, tempa i dinamike skladbe. Na većini su crteža vidljivi brzi i kratki potezi kistom što je isto rezultat utjecaja skladbe na djecu. U svojim radovima djeca su uglavnom koristila osnovne i sekundarne boje ne miješajući ih. Upotreba čistih boja u skladbi može omogućiti jasno izražavanje različitih emocija. Svaka boja može prenositi određenu emociju koja je izazvana kod djeteta bez konfuzije ili miješanja s drugim nijansama. Na većini radova prevladavaju hladne boje poput plave, zelene, ljubičaste, smeđe kojima su djeca prenijela ozbiljnost skladbe. U razgovoru koji je uslijedio nakon slikanja većina je djece reklo kako im je skladba bila uznemirujuća i napeta, a u nekim dijelovima malo manje napeta. Tu uznemirenost i napetost koju su osjetili tijekom slušanja prikazali su koristeći hladne boje, a kratke i brze promjene kistom rezultat su promjene napetosti u skladbi.

Putem likovnog izražavanja može se poticati izričaj emocija, a time i emocionalni razvoj djeteta. Emocionalni razvoj djeteta ključan je za oblikovanje njegove ličnosti, a dječje emocije se razlikuju od emocija odraslih zbog svoje jednostavnosti i spontanosti u izražavanju (Škrbina, 2013). Aktivnosti crtanja i slikanja uz glazbu posebno su povoljne jer pružaju djetetu slobodu izražavanja i eksperimentiranja s emocijama na spontan način.

7. Zaključak

Iz svega navedenog možemo zaključiti da dječje likovno izražavanje počinje od najranije dobi, prvim šaranjem i prvim pokušajima djeteta da ostavi trag na papiru, odnosno da se izrazi putem crteža. Prvi pokušaji i faza šaranja s razvojem dječje motorike postupno se transformiraju u likovni izraz. Kroz taj izraz dijete ima sposobnost prikazati sve što ga okružuje i što mu je važno.

Jedan od najzanimljivijih likovnih elemenata za djecu je boja, koju im možemo predstaviti na različite načine i u raznovrsnim oblicima. Izražavanje bojom kod djece predstavlja važan aspekt njihovog likovnog i emocionalnog razvoja. Boje im omogućuju da prenesu svoje emocije, doživljaje i percepciju na papir. U razdoblju od četvrte do sedme godine života boja postaje važna za djecu. U tom vremenskom okviru djeca iskazuju posebnu privlačnost prema intenzivnim bojama (Škrbina, 2013.). Djeca u početku istražuju boje, koriste ih bez povezivanja sa stvarnim predmetima koje crtaju. S vremenom djeca bojom na svojim crtežima počinju naglašavati što su spoznali i detalje koje smatraju važnim. Izuzetno je važno ne ograničavati dijete pri izboru boja. Dopuštanje djetetu da slobodno odabere boje koje želi koristiti u svojim likovnim radovima pruža mu priliku za izražavanje vlastitih emocija te pozitivno utječe na njegovo samopouzdanje.

S obzirom na odrađenu aktivnost možemo zaključiti da glazba ima utjecaj na likovno izražavanje kod djece. Djeca, s njihovom prirodnom otvorenosću i kreativnošću, koriste boje kao jezik koji proživljava glazbu na drugi način. Kroz odabir boja djeca imaju priliku prenijeti svoje unutarnje emocije, doživljaje i fantazije koje proizlaze iz glazbe koju slušaju. Ovaj koloristički svijet omogućuje im da izraze emocije, slijede ritam i melodiju te stvore svoje unutarnje priče potaknute glazbom. Koloristički doživljaj skladbe naglašava važnost umjetnosti kao sredstva izražavanja, potičući istraživanje, empatiju i individualnost unutar svakog djeteta.

8. Literatura

BELAMARIĆ, D. (1987.) *Dijete i oblik*. Zagreb: Školska knjiga

GRGURIĆ, N. i JAKUBIN, M. (1996.) *Vizualno-likovni odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Educa

HERCEG, L. V., RONČEVIĆ, A. i KARLAVARIS, B. (2010.) *Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi*. Zagreb: Alfa

JAKUBIN, M. (1990.) *Osnove likovnog jezika i likovne tehnike*. Zagreb: Institut za pedagogijska istraživanja Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

JAKUBIN, M. (1999.) *Likovni jezik i likovne tehnike*. Zagreb: Educa

REEVE, J. (2010.) *Razumijevanje motivacija i emocija*. Jastrebarsko: Naklada Slap

STARC, B., ČUDINA-OBRAĐOVIĆ, M., PROFACA, B., LETICA, M. i PLEŠA, A. (2004.) *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*. Zagreb : Golden marketing - Tehnička knjiga

ŠKRBINA, D. (2013.) *Art terapija i kreativnost*. Zagreb: Veble commerce

ZJAKIĆ, I. i MILKOVIĆ, M. (2010.) *Psihologija boja*. Varaždin: Veleučilište u Varaždinu

POPIS SLIKOVNOG MATERIJALA

Slika 1. Krug čistih boja prema Ostwaldu (Izvor:

<https://europeancollections.wordpress.com/2019/01/04/reinventing-the-colour-wheel/> ; preuzeto: 29. 08. 2023.)

Slika 2. Ostwaldov trokut boja (Izvor: https://www.researchgate.net/figure/Scheme-of-an-Ostwald-color-triangle-full-color-no-5-in-the-color-circle-showing-the_fig6_339486092 ; preuzeto: 29. 08. 2023.)

Slika 3. Rafael (4 godine i 11 mjeseci) "Ljudi koji idu u rat" (Izvor: osobna arhiva)

Slika 4. Fabian (4 godine i 10 mjeseci) "Stroj" (Izvor: osobna arhiva)

Slika 5. Vito (5 godina) "Skladatelj" (Izvor: osobna arhiva)

Slika 6. Kiara (5 godina i 5 mjeseci) "Auto" (Izvor: osobna arhiva)

Slika 7. Sofia (3 godine i 8 mjeseci) "Točke" (Izvor: osobna arhiva)

Slika 8. Aleks (4 godine i 10 mjeseci) "Borba" (Izvor: osobna arhiva)

9. Sažetak

Od prvih trenutaka kada dijete počne istraživati svoje okruženje, boje za njih postaju izuzetno privlačne i zanimljive. U tom kontekstu boje postaju više od vizualnih podražaja, one s vremenom postaju jezik koji pomaže djetetu da komunicira i izrazi svoje osjećaje te razvija svoju maštovitost. Kroz igru, crtanje i svakodnevne interakcije, djeca se postupno upoznaju s različitim bojama, uče njihova imena i stvaraju veze između boja i stvarnosti. Izražavanje emocija je ključna komponenta emocionalnog razvoja svakog djeteta. U ranim fazama života, djeca se suočavaju sa širokim spektrom emocija koje je za njih teško verbalno izraziti. U takvim trenucima, umjetnost, kao što je crtež, igra ključnu ulogu pružajući djeci mogućnost da izraze svoje osjećaje na drugačiji i za njih lakši način. Kroz likovno izražavanje, djeca pronalaze siguran prostor za istraživanje i izražavanje svojih emocija.

U ovome radu obrađuju se psihološka svojstva boja te njihov utjecaj na dijete, analizira se kako glazba može utjecati na likovno izražavanje kod djece te se istražuje na koji način dijete kroz crteže može iskazati svoje emocije.

Ključne riječi: boja, crtež, dječje likovno stvaralaštvo, emocije, psihološka svojstva boja, izražavanje crtežom

10. Summary

From the very first moment when a child starts to explore their environment, colours for them become very attractive and interesting. In this context, colours become more than visual stimuli; they eventually become a language that helps a child to communicate, express their feelings and develop their imagination. Through play, drawing and day to day interactions, children gradually become more familiar with various colours, they learn their names, create connections between colours and reality. Expressing emotions is a key component to a child's emotional development. In the early stages of life, children are faced with a wide spectre of emotions that are difficult for them to express verbally. In these moments, art, such as a drawing, plays a vital role by giving children the opportunity to express their emotions in a different and easier way for them. Through artistic expression, children find a safe space to explore and express their emotions.

This paper examines the psychological properties of colours and their influence on a child. It analyzes how music can affect artistic expression in children and it explores ways in which a child can express their emotions.

Key words: color, drawing, children's art, emotions, psychological properties of color, expression through drawing